

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

HET LICHT VAN DE VRIJHEID

PROJECTPLAN VOOR HET DOOR FIONA TAN ONTWERPEN RAAM 450 JAAR
ALKMAAR ONTZET IN DE GROTE KERK VAN ALKMAAR.

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

INHOUD

1. Aanleiding
 2. Doel
 3. Thema
 4. Kwaliteit
 5. Keuze van de kunstenaar
 6. Het ontwerp
 7. Positie van het raam in de ontwikkeling van de Grote Kerk
 8. Positie van het raam in de Alkmaarse gedenkjaren 2022-2023: De Geboorte van Nederland en Alkmaar Ontzet
 9. Draagvlak en betrokkenheid
 10. Planning
 11. Begroting en Dekkingsplan
-
- Bijlage 1. Planning
- Bijlage 2. Kostenraming
- Bijlage 3. Dekkingsplan

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

1. Aanleiding

De vraag waarom het belangrijk is om een nieuw transeptraam aan de 500 jaar oude Grote Kerk, en dus aan Alkmaar toe te voegen, zal in de afgelopen eeuwen niet vaak zijn gesteld. Alkmaarders wisten het antwoord al: wanneer je trots bent op je kerk en je stad, dan laat je dat zien met nieuwe kunst.

Net nadat de kerk, op zich al het grootste kunstwerk van Alkmaar, klaar was, kreeg Jacob Cornelisz. van Oostsanen opdracht om het enorme gewelfschildering Het Laatste Oordeel in het koorgewelf uit te beelden. Bezoekers genieten daar nog steeds van. De verf was nog niet droog of Maarten van Heemskerck kreeg de opdracht het eveneens zeer grote Laurentiusaltaar te schilderen. We mochten daar in 2018 nog even van genieten maar nu hangt het weer in Zweden. Helaas is ook het Opus Magnus van de Meester van Alkmaar, de Zeven Werken van Barmhartigheid, honderd jaar geleden verkocht aan het Rijksmuseum.

Nog wel een pronkstuk dat bewonderd kan worden in de kerk is het Hagerbeer-Schnitgerorgel, met een positie in de top tien van Nederland. Op de luiken van dit orgel zijn door Caesar van Everdingen de andere belangrijke schilderijen aangebracht, met onder meer de intocht van David. Het eerste orgel uit 1511, het Van Covelensorgel, bleef gelukkig gespaard en werd het oudst bespeelbare orgel van Nederland.

De consistorie na de recente restauratie

Recenter werd een tijdelijk kunstwerk (1996 - 2004) toegevoegd op basis het Laurentiusaltaar van Maarten van Heemskerck. Bij de heropening van de gerestaureerde kerk, werd een afbeelding van het originele kunstwerk digitaal, via het toen nog nieuwe internet van Zweden, naar Alkmaar gestuurd en geprint op ware grootte. Dit omvangrijke kunstproject werd bedacht en uitgevoerd door Kees Bolten en heette Maerten in Cyberspace.

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

Daarmee vindt het streven om opnieuw een meesterwerk toe te voegen aan de kunstschat van kerk en stad zijn basis in een lange traditie. Alkmaarders zijn ook nu nog trots op hun Grote Kerk, die zij de huiskamer van de stad noemen.

Voor een nieuw kunstwerk is geen directe aanleiding nodig, noch een bijzonder jaar. Kunst is van zichzelf belangrijk. In dit geval is juist wel gekozen voor 2023 omdat Alkmaar dan 450 jaar Ontzet viert en de wording van het raam het middelpunt kan vormen van de dan te organiseren festiviteiten. In Alkmaar is de viering van het Ontzet het belangrijkste jaarlijkse stadsfeest. Nog steeds wordt het door heel de stad gevierd, zowel op straat als binnen. In de aanloop naar 2023 zal dat enthousiasme extra groot zijn.

2. Doel

Alkmaar heeft met het Stedelijk Museum en de Grote Kerk een goede naam opgebouwd bij bezoekers uit Nederland en Duitsland. Niet voor niets heeft de kerk 85.000 bezoekers per jaar in en rond het zomerseizoen. Daarmee is dit monument belangrijk voor de aantrekkelijkheid voor toeristen. Een nieuw kunstwerk met internationale allure betekent niet alleen dat bezoekers uit Alkmaar en de regio opnieuw naar dit middelpunt van de stad komen om de kerk met andere ogen te zien, maar ook dat bezoekers uit het hele land naar Alkmaar komen om het grootste raam van West-Europa te ervaren. Door te kiezen voor een internationaal kunstenaar zal bij dit enorme formaat de persaandacht overvloedig zijn. Een eigen plaats in toeristische gidsen en op websites is daarmee gegarandeerd. Het doel is dus enerzijds om de bewoners van deze regio hun centrale kerk opnieuw te laten beleven met een kunstwerk dat hoort bij 450 jaar Ontzet en anderzijds de aandacht te trekken van grote groepen bezoekers uit binnen- en buitenland. Voor de werving van middelen worden veel publieksactiviteiten ingezet met hulp van honderden vrijwilligers. Samen met de vele duizenden bezoekers hieraan ontstaat een gevoel van saamhorigheid in het bereiken van een gezamenlijk doel: community building.

3. Thema

Het oprichten van een dergelijk groot kunstwerk in een bijna openbaar gebouw moet betekenis voor de stad hebben. Dat kan het beste door een betekenisvol thema te bepalen, een onderwerp dat iedere inwoner aanspreekt en ook buiten Alkmaar herkenbaar is. De stad is landelijk bekend om twee gebeurtenissen, de wekelijkse kaasmarkt en de viering van Alkmaar Ontzet. Van die twee is het Ontzet het meest aansprekend bij de inwoners, omdat zij de verhalen daarover hebben gehoord en die ook weer doorvertellen. Het is niet alleen een feest dat in alle geledingen wordt gevierd, het Ontzet geeft ook een gevoel van trots vanwege de aansprekende geschiedenis.

Alkmaar was de eerste stad die zich in 1573 verzette tegen de Spaanse koning en daarbij het beleg doorstond, na mislukkingen in Naarden en Haarlem. Een ander belangrijk Ontzet, dat van Leiden, dateert van een jaar later. Het thema Ontzet geeft veel ruimte om uiting te geven aan de gebeurtenis in 1573 en dat hoeft niet meer op de wijze zoals het heroïsche schilderij van Herman te Kate uit 1862 in het Stedelijk Museum of op symbolische wijze als bij Vrouwe Victoria van Frans Stracké in 1876 in het Victoriepark, onthuld door koning Willem III.

Bij een eigentijds kunstwerk kan uiting worden gegeven aan kernbegrippen die bij het Ontzet een rol spelen als moed, trots en vrijheid. Om die eigenschappen en behoefte gaat het voor de Alkmaarders bij het jaarlijkse ontzet, zodat een kunstwerk dat daar op inspeelt bij hen op veel waardering kan rekenen. Van die drie is het begrip 'vrijheid' de belangrijkste. Dat was immers de reden om tegen de Spaanse overheersing op te staan en dat verzet ook na tegenslagen vol te houden. Een

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

glaskunstwerk in het zuidelijke transeptraam van de Grote Kerk wordt gevoed met overvloedig invallend (zon)licht, zodat bij de keuze voor dit thema een verbinding kan ontstaan door de wervende term: Het licht van de vrijheid.

4. Kwaliteit

Voor landelijke bekendheid is, naast een groot draagvlak onder de Alkmaarders, ook topkwaliteit belangrijk. De allure van het raam moet zodanig zijn dat, op z'n minst Nederlanders, de moeite nemen ervoor naar Alkmaar te komen. De kwaliteit van een raam wordt bepaald door het ontwerp en de uitvoering, waarbij de kunstenaar borg moet staan voor een hoogwaardig ontwerp en de glazenier, daarbij begeleid door de kunstenaar, voor de uitvoering.

De keuze voor een kunstenaar en het verlenen van de opdracht voor het maken van het ontwerp is daarmee de belangrijkste stap naar kwaliteit.

Gesloten orgelluiken met intocht van David door Caesar van Everdingen. Fotograaf onbekend.

Het vinden van een kunstenaar die aan deze criteria voldoet vraagt een gedegen keuzeproces. In hoofdlijnen gaat het om het maken van een shortlist door adviseurs voor eigentijdse kunst in Nederland, het maken van een keuze daaruit op basis van de criteria en het benaderen van de hoogst scorende kunstenaars om vast te stellen of zij de opdracht willen aanvaarden en onder welke voorwaarden. Pas daarna kan sprake zijn van het opdrachtgevingsproces, waarin eveneens het bereiken van de beste kwaliteit de hoogste prioriteit krijgt.

5. De keuze voor Fiona Tan

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

Bij het initiatief om met het Grote Raam in het zuidtransept van de Grote of St. Laurenskerk een nieuw kunstwerk aan de stad Alkmaar te schenken is van meet af aan het idee geweest om daarvoor een kunstenaar uit te nodigen van internationale statuur. De opdracht zou moeten worden uitgevoerd door een kunstenaar die heeft bewezen een hoogwaardig monumentaal kunstwerk van universele en duurzame zeggingskracht te kunnen creëren – dat staat voorop – maar door wier of wiens reputatie bovendien Alkmaar met één klap op de kaart van de internationale kunstwereld wordt gezet en de Grote Kerk uitgroeit tot een must-see bestemming voor (inter)nationale kunstliefhebbers en cultuurtoeristen.

Om tot een goede selectie te komen is aan externe deskundigen (Hendrik Driessen, tot voor kort directeur De Pont in Tilburg en Bart Rutten, artistiek directeur van Centraal Museum Utrecht) gevraagd een shortlist op te stellen van drie meest geschikte kunstenaars. Daarnaast zijn deskundigen geraadpleegd over de aanpak van het project, thematiek, kunstenaarsselectie etc.

Voor het selecteren van kunstenaars voor de Grote Raam-opdracht zijn de volgende criteria gehanteerd:

- heeft aantoonbare ervaring met het creëren van een hoogwaardig kunstwerk op monumentale schaal;
- is in staat het thema n.a.v. 450 jaar Alkmaars Ontzet, te weten ‘het licht van de vrijheid’ te vertalen naar een sterk artistiek concept met universele zeggingskracht;
- is niet alleen conceptueel sterk, maar weet het concept bovendien te vertalen naar beelden en vormen;
- die in vaktechnisch, ambachtelijk opzicht overtuigen en de zintuigen en het gevoel van de beschouwer aanspreken. Met andere woorden: het werk van de kunstenaar bereikt niet alleen het hoofd, maar beroert ook het oog en het hart van de beschouwer;
- heeft eerder werk gemaakt dat impact had bij een breed publiek;
- heeft niet eerder een kerkraamkunstwerk gemaakt. Voor de gekozen kunstenaar is het een nieuw soort opdracht, een primeur;
- heeft een sterke reputatie in de internationale kunstwereld en is bekend bij het internationale kunstpubliek en de nationale cultuurliefhebber;
- kan goed opereren en samenwerken in een Nederlandse context met een Nederlandse opdrachtgever.

Van de in de shortlist opgenomen kunstenaars voldoet Fiona Tan het beste aan dit profiel.

6. Het ontwerp

De kunstenaar heeft zich laten inspireren door de veiling van 1721 van het noordtranseptraam, dat nog veelkleurig was. Omdat gekleurd glas toen nog los werd verhandeld kunnen delen verspreid zijn geraakt over heel Europa. Dat leverde een herinnering op aan haar opa, een Australiër, die voor de bevrijding van Europa in Frankrijk had gevochten en terecht was gekomen in de deels verwoeste kathedraal van Reims. Daar raapte hij enkele gekleurde glasscherven op en nam die mee naar huis, waar hij ze monteerte in een caleidoscoop. Spelen als kind met dit bijzondere souvenir van een Europese kathedraal leverde haar beelden op die nu zichtbaar zijn in het ontwerp. Het licht van een gotische kathedraal meegenomen tijdens het gevecht om Europa de vrijheid terug te geven. Toepasselijker kan het niet.

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

De kunstenaar: 'Voor mij zijn oude glas-in-lood kerkranken voorlopers van de bioscoopfilm. Ik kan mij voorstellen dat mensen vroeger kerkranken bijna als spannende speelfilms hebben ervaren: een bewogen verhaal en een ervaring van steeds veranderend kleur en licht dat een sublieme en religieuze belevenis behelsde. Je oog maakt als het ware een reis door de tijd. Mijn ontwerp voor het nieuwe grote raam vergelijk ik met een lange filmstrook. Elk van de 230 panelen is uniek en toch vormen zij bij elkaar een geheel. Een mooie metafoor voor diversiteit en verbondenheid in onze huidige samenleving'.

Fiona Tan. Fotograaf onbekend.

Voor de kleuren en het verloop heeft zij zich laten inspireren door de kleuren van de hemel van de opkomende zon over de Noord-Hollandse polder - helder en wit licht dat straalt vanuit het midden naar warme, bonte kleuren: geel, oranje en rood, dat naar boven toe steeds blauwer en intensiever wordt. Dit heeft iets feestelijks – een viering van licht en kleur.

7. Positie van het raam in de ontwikkeling van de kerk

In de ontwikkeling van het monument Grote Kerk van Alkmaar zijn de volgende fasen te herkennen:

- 7.1. Ontwikkeling van gebouw en interieur tot de reformatie in 1572
- 7.2. Voortzetting van de ontwikkeling van interieur en behoud van het exterieur 1572-1995
- 7.3. Restauratie en ontwikkeling van de exploitatie vanaf 1995

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

- 7.4. Toevoeging van een groot nieuw kunstwerk aan het interieur

Ad 7.1.

De kerk kwam in een relatief korte periode tot stand. Na schade aan de eerdere dubbelkerk werd in 1470 besloten tot de bouw van een nieuwe, die in 1518 voltooid was. Dit allemaal terwijl Alkmaar in die tijd tot de tien grootste steden van Holland behoorde, maar zich niet kon meten met Amsterdam en Haarlem, die drie keer zo groot waren. Des te verrassender is het dat al tijdens de bouw ook middelen konden worden gevonden voor de vervaardiging van het Van Covelensorgel (gereed 1511) en de gewelfschildering Het Laatste Oordeel van Jacob Cornelisz. van Oostsanen en de overige gewelfschildering (gereed 1518).

Het laatgotisch karakter van het koorhek geeft aan dat het snel na die tijd werd gemaakt. Aan de kunstschaten werd later nog toegevoegd De Zeven werken van barmhartigheid van de Meester van Alkmaar, zeven panelen die eerst in de H. Geestkapel hingen en toen die een profane functie kreeg als waag, werden verplaatst naar de Grote Kerk. Pas in 1918 werd dit werk verkocht aan het Rijksmuseum om geld te verkrijgen voor de restauratie van de kerk. Dit alles maakt duidelijk dat Alkmaarders een groot belang hechtten aan het toevoegen van kunstwerken aan hun parochiekerk. Mogelijk heeft dat bijgedragen aan het behoud van de belangrijkste werken na de reformatie, onder meer het Laatste Oordeel, het ensemble van koorhek met koorbanken, het Van Covelensorgel en het in 1538-1542 door Maarten van Heemskerck vervaardigde drieluik voor het hoofdaltaar. Dat laatste werd niet vernietigd, maar in 1581 verkocht aan de Zweedse koning Johan III. Ook dat duidt op zorgvuldige omgang met de eigen kunstwerken.

Van de ramen uit die tijd concentreert zich de informatie op het noordtransept. Van dat venster is bekend dat er in 1721 nog een gekleurd raam bevond uit de periode voor de reformatie en naar de veiling van 19 juli van dat jaar werd gebracht door stadsbode Willem van Bodeghem.¹ Een gebeurtenis die Fiona Tan heeft geïnspireerd haar ontwerp te maken. De inhoud van dit raam werd nog in 1690 beschreven door Adriaan Westphaling met veel heiligen, geestelijken en schenkers. Het moet dus over de complete hoogte fel gekleurd geweest zijn. Het was nog aanwezig toen Pieter Saenredam de kerk schilderde, iets waar we later op terugkomen.²

Ad 7.2.

De overlevering in Alkmaar gaf aan dat de beeldenstorm in 1566 en 1572 een relatief mild karakter zou hebben gehad, maar recent onderzoek heeft opgeleverd dat dit niet gold voor de kleine interieurstukken. Beelden en diverse koperen spijlen, mogelijk ook die van het koorhek,³ werden omgesmolten en altaren ontmanteld. In de onzekere tijden die volgden op het Ontzet was er sprake van een kleine kerkelijke gemeente, omdat zelfs in 1575 niet meer dan 200 lidmaten waren. Pas nadat de kerkelijke- en kloostergoederen aan de nieuwe religie werden toebedeeld, konden plannen worden gemaakt voor verder herstel en inrichting. De kerk zal toen een lege indruk hebben gemaakt, zonder altaren, beelden en schilderijen, maar nog wel met het gekleurde glas in de ramen. Na 1600 kwam de herinrichting goed op gang met de verplaatsing van de preekstoel naar een centrale positie in 1601, de nieuwe opstelling van de koorbanken, de vervaardiging van het doophek in 1605 en de plaatsing van het hoofdorgel door familie Hagerbeer, met een kas van Jacob van Campen en schilderijen van Caesar van Everdingen in 1639-1645. Opvallend gegeven was de plaatsing van een Ontzetraam in 1642 in het zuidtransept, dat helaas in 1760 door geldgebrek voor onderhoud werd vervangen door blank glas met houten roeden. Dat gebeurde ook met het nog katholieke raam in het noordtransept in 1721.

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

Dooptuin uit het noordoosten na recent uit het zicht brengen van technische apparatuur. Foto Rick Akkerman.

Vanaf de Franse tijd ontstond een eeuw van geldnood vanwege de striktere scheiding tussen kerk- en gemeentebestuur en het wegvallen van grafrechten omdat in de kerk niet meer mocht worden begraven. Alleen zeer urgente reparaties werden uitgevoerd en onderhoudswerk werd op de lange baan geschoven. Al dat uitstel leidde uiteindelijk tot vervanging van het hele eikenhouten gewelf in 1886, inclusief kamschilderingen, religieuze symbolen van voor de reformatie en het Laatste Oordeel. Wel herontdekte men de schildering van Romeijn de Hooghe uit 1693 boven het orgel, die ook nu nog vaak door bezoekers niet wordt opgemerkt.

De in de twintigste eeuw opgekomen belangstelling voor monumenten bracht voldoende subsidiemogelijkheden om de kerk alsnog aan te pakken. Toch heeft het nog tot 1949 geduurd voordat Herman van der Kloot Meijburg de eerste grote restauratie kon afronden. Dat was op het nippertje, omdat in 1937 de kerk zo slecht was geworden dat moest worden gevreesd voor instorting. Voor het casco werd een rondgaande betonconstructie op de hogere muurdelen toegepast en in het interieur werd het historische stucwerk verwijderd en het Laatste Oordeel herplaatst. Tijdens de restauratie van de jaren negentig werd onder meer archeologische onderzoek onder de kerkvloer uitgevoerd, omdat die tijdelijk werd verwijderd voor de aanleg van vloerverwarming, de vieringtoren aangepakt en de fundering verbeterd. Al deze restauraties hebben het gebouw in goede conditie gebracht waardoor financiële ruimte ontstond voor herstel van het interieur in de 21ste eeuw.

Ad. 7.3.

Begin jaren negentig had het kerkbestuur besloten de Grote Kerk te verlaten vanwege de hoge exploitatiekosten en het teruglopend kerkbezoek. De kerk werd samen met de gemeente Alkmaar gerestaureerd en daarna overgedragen aan de Stichting tot Behoud van Monumentale Kerken in Alkmaar, die de kerk verhuurde aan Stichting Grote Sint Laurenskerk, de exploitant. In 2011-2012

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

werd de exploitatie overgedragen aan het gemeentelijk stadsbedrijf Theater De Vest, in 2014 verzelfstandigd tot Stichting Theater De Vest en Grote Sint Laurenskerk.

In de jaren tot 2011 werd het Laatste Oordeel door Haakma Wagenaar & Van de Brink gerestaureerd en ook het in de kelder van het Rijksmuseum teruggevonden gewelf van het noordtransept werd herplaatst. Het maquetteschilderij van de kerk werd na een tien jaar durende restauratie door Martin Bijl in 2014 teruggeplaatst. In 2013-2014 werd het laatgotisch koorhek gerestaureerd door Haakma Wagenaar & Van de Brink, die ook tekenden voor de restauratie van de gewelfschilderingen in de consistorie in 2019 en van de gewelfshotels in 2020. In 2014 werd het Hagerbeer-Schnitgerorgel gerestaureerd als gevolg van schade aan het lood. In de daarop volgende jaren restaureerde men veel ramen van de lichtbeuk door herstel van natuursteen. Op dit moment wordt de restauratie van de zuidtranseptgevel voorbereid.

De overdracht van de kerk naar een gemeentelijke dienst was voor burgemeester en wethouders aanleiding het Masterplan Grote Sint Laurenskerk op te laten stellen. Doel van het masterplan was een gedeelde visie op te stellen voor het gebruik van de kerk, als museum en als culturele accommodatie, en de middelen die daarvoor nodig waren. Om de samenhang in het interieur te versterken werd één concept voor het ontwerp van de bezoekersvoorzieningen en de tentoonstelling door Bureau Opera in Amsterdam ontwikkeld. Deze aanpassingen en tentoonstellingen voor fotografie en eigentijdse kunst leidden in de jaren zonder pandemie tot 85.000 bezoekers tussen april en september, die worden rondgeleid aan de hand van de middelen die zijn vastgelegd in een Educatieplan

Stiltekapel, waar door veel bezoekers om was verzocht, met kaarsenstandaard en negentiende-eeuws beeld van Laurentius.
Foto Mike Bink.

Bij een dergelijk dubbelgebruik, museum en culturele voorziening, is waakzaamheid ten aanzien van de beleving van het interieur geboden. In veel intensief gebruikte stadskerken zijn storende sporen van gebruik zichtbaar door het laten staan van meubilair of hulpmiddelen en het ongemotiveerd ophangen van kunstwerken of affiches. Daardoor is de ruimte niet optimaal te beleven. Om dit te voorkomen is voor de Grote Kerk een Beeldkwaliteitsplan opgesteld dat aan de hand van foto's

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

weergeeft hoe elk onderdeel van de kerk eruit moet zien in de situatie dat die als museum in gebruik is. Uitgangspunt is de beleving van het Saenredaminterieur.

Tentoonstellingswand noordtransept over de geschiedenis van de kerk, verbergend een grote opslagruimte. Foto bij de opening door Mike Bink.

Ad. 7.4.

Het hoofdthema van het Beeldkwaliteitsplan is de beleving van het Saenredaminterieur. Bij het enige gekleurde raam in een overigens witte kerk is dat een belangrijke uitdaging. Fiona Tan is daarin met haar ontwerp wonderwel geslaagd door de grote mate van transparantie en het vermijden van grote vlakken met felle kleuren. Het kleurverloop is rustig en volgt een patroon dat de beschouwer rust geeft en uitnodigt om het te volgen met een apotheose in de top, iedere aantasting van de regelmaat en het licht van Saenredam vermijdt. Zonder enige storing trekt het de aandacht en vraagt tegelijkertijd om rust om het hele kunstwerk te ondergaan.

Het thema is op een hedendaagse manier uitgewerkt op een manier die tijdloos is en nooit gedateerd zal raken. Aan het kerkinterieur wordt een nieuwe laag toegevoegd met een waardige opvolger van het te snel verdwenen Ontzetraam uit 1642.

De keuze voor het zuiden voor een nieuw raam is door dit ontwerp bijzonder gelukkig gebleken. De duizenden kleine gekleurde vlakken zullen door het zonlicht oplichten, zonder grote kleurvlakken in de witte kerk te werpen. Door het transparante glas kan het helder schijnen, door de lichte kleuren iets worden gefilterd en door de verzadigde kleuren schitteren.

8. Positie van het raam in de Alkmaarse gedenkjaren 2022-2023: De Geboorte van Nederland en Alkmaar Ontzet

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

Alkmaar neemt deel aan het landelijke project De Geboorte van Nederland. Een aantal gemeenten hebben zich hiertoe verenigd in een samenwerkingsverband met als gemeenschappelijke factor dat zij vanaf 1572 een rol speelden in de Tachtigjarige Oorlog, soms uit eigen beweging, soms noodgedwongen. Het jaar 1572 zien zij als het begin van de 'geboorte van Nederland'. De geboortejaren van Nederland kenmerkten zich door verschillen, zoals tussen protestant en katholiek, tussen voor- en tegenstanders van de prins van Oranje, tussen noord en zuid, west en oost, en bepaalden zo een deel van de identiteit van ons land. Voor Alkmaar is daar het Ontzet van 1573 het directe vervolg op.

Tijdens een eerste overleg van alle in Alkmaar betrokken verenigingen en instellingen onder leiding van de burgemeester is besloten het thema voor het raam ook te kiezen als het thema voor de jaren 2022-2023. De onthulling, waarvoor de koning is uitgenodigd, krijgt een belangrijke in het programma voor die jaren.

Afbeelding 4. Zicht op het laatgotisch koorhek met dooptuin, burgemeestersbank en dooptuin. Voorbeeld in het Beeldkwaliteitsplan. Foto Mike Bink.

9. Draagvlak en betrokkenheid

Volgens de planning uit 2019 zou het schetsontwerp van Fiona Tan in een openbare bijeenkomst tijdens in het voorjaar worden gepresenteerd. Vanwege de coronamaatregelen kon die niet doorgaan en werd verplaatst naar 9 september 2021 in de Grote Kerk. Een andere vorm van presenteren leek

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

onwenselijk omdat de eerste indruk van het ontwerp in de krant of op een laptop niet de juiste uitstraling toont. Het enthousiasme van de Alkmaarders voor het ontwerp is van groot belang voor het draagvlak en om ervoor te zorgen dat het raam de signatuur krijgt van 'Van en voor Alkmaarders'. Het moet aanvoelen als 'hun' raam. Om de verloren tijd in te halen wordt vanaf september een hoge frequentie gehanteerd met bijeenkomsten en uitnodigingen om te participeren via publieksactiviteiten. Via een omvangrijke communicatiecampagne brengen we nieuws over de stand van het project via kranten en sociale media en organiseren we sessies over glaskunst hier en elders, met de mogelijkheid om geslaagde voorbeelden elders te bekijken. Zelfs dichtbij zijn die al te zien in de kerken aan het Verdronkenoord in Alkmaar en Graft-De Rijp.

Het succes van de fondsen- en sponsorwerving en de publieksactiviteiten vragen om een zo groot mogelijke betrokkenheid. Bij het project 'Klim naar de hemel' is gebleken dat die in Alkmaar rond de Grote Kerk goed te organiseren is.

10. Planning

Globaal verloopt de planning als onderstaand. Een detailplanning is bijgevoegd in bijlage 1.

Eerste deelfase (afgerond)

- Opstellen randvoorwaarden en programma van eisen.
- Definitieve besluitvorming over processtappen en organisatie.

Tweede deelfase medio 2020 (afgerond)

- Door een team van bekende deskundigen, die bekend zijn met de internationale kunstwereld Hendrik Driessen (directeur Museum De Pont) en Bart Rutten (directeur Centraal Museum Utrecht) een shortlist laten opstellen van drie kandidaten. Het voorstel is voorzien van een motivering voor het bestuur.

Derde deelfase medio 2020 (afgerond)

- Aan de hand het hiervoor deelproces een keuze maken uit de shortlist.

Vierde deelfase september 2020 (afgerond)

- In deze fase wordt opdracht verstrekt aan de kunstenaar.

Vijfde deelfase eind 2020 (afgerond)

- Bestuur beoordeelt het ontwerp aan de hand van de criteria kwaliteit, randvoorwaarden en programma van eisen, financiële haalbaarheid en sponsor- en fondsenwervingspotentie.
- Er worden zes of meer proefpanelen gemaakt voor een nadere toetsing.

Zesde deelfase aanvang 2021 (nu actueel)

- Sponsor-, subsidie- en fondsenwervingscampagne met draagvlakcampagne Alkmaar en de regio (beginnen per 9 september 2021).
- Aanvang vergunningprocedure (ingezet).
- Offertes aanvragen (voltooid).

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

Zevende deelfase voorjaar 2022

- Bij 70% resultaat en met perspectief op 100% van de campagne opdracht geven voor uitvoering.

11. Begroting en dekkingsplan

De door het bestuur gekozen offerte komt van het glasatelier Derix in Duitsland. Nederlands en andere Duitse ateliers konden niet voldoen aan de eisen die Fiona Tan stelt aan de etsvaardigheden die nodig zijn voor de uitvoering van haar ontwerp.

De dekking wordt voor een groot deel gevormd door de opbrengst van de voor dit project georganiseerde publieksactiviteiten, waar zeer veel Alkmaarse vrijwilligers aan meewerken. Daarnaast wordt een beroep gedaan op fondsen, sponsors en subsidieverstrekkers.

De publieksactiviteiten behelzen onder andere:

11.1. Vriend voor de eeuwigheid

Men schrijft zich voor zeer betaalbare bedragen (€ 50-100) in als vriend voor de eeuwigheid en ontvangt uitnodigingen met gratis toegang voor bijeenkomsten en evenementen die rond Het Grote Raam worden georganiseerd, ook die van na 2023. Dit is in andere plaatsen zeer succesvol gebleken. Start: oktober 2021

11.2. Rondleidingen over de 'geheime' zolders dan de Grote Kerk

Onder leiding van een gids-vrijwilliger ontdekken groepen van zes personen in het systeem van zolders en trappen onbekende bouwsporen die een nieuw daglicht werpen op eeuwen bouwgeschiedenis. Ervaringen bij de Nieuwe Bavo in Haarlem leren dat dergelijke rondleidingen een grote aantrekkingskracht uitoefenen. Start: september 2021.

11.3. Adoptie van panelen

Het raam bestaat uit 230 panelen met elk een eigen ontwerp. Ondernemers en particulieren die € 2.500 bijdragen aan het project, en daarmee een paneel adopteren, krijgen een door Fiona Tan gesignde, genummerde en ingelijste afdruk van het ontwerp. De adoptie vindt plaats tijdens events, zoals benefietveilingen met diner in de kerk, die met hulp van bijvoorbeeld bedrijfsverenigingen, ondernemers en serviceclubs door een groep ambassadeur-vrijwilligers worden georganiseerd. Start: januari 2022.

11.4. Adoptie van de overige panelen in kleinere onderdelen

De overige panelen worden onderverdeeld in delen die overeenkomen met bedragen van € 20 tot € 200. Bezoekers van onze website kunnen een deel van een paneel adopteren en dat digitaal en openbaar 'merken' met hun naam. In de kerk zal een digitaal scherm worden gebruikt om de namen van de schenkers van hele panelen of delen daarvan te tonen, tot lang na de beëindiging van het project. Een populaire manier van schenken met een bereik voor iedereen. Start: 2022.

11.5. Klim naar het Grote Raam

Na het grote succes van 'Klim naar de Hemel' voor de Grote Kerk in 2018 hebben wij veel vertrouwen in de klim naar de topgevel van het zuidtransept. Men staat oog in oog met het 500 jaar oude manshoge beeld van Laurentius en bekijkt de kruisbloem op de top, die bij plaatsing voor de Tweede Wereldoorlog al tot ophef in veel kranten en vaktijdschriften leidde en er ook nu nog heel Gaudiaans

HET GROTE RAAM

EEN NIEUW MEESTERWERK
VOOR ALKMAAR

STICHTING HET GROTE RAAM

CANADAPLEIN 2 1811 KE LKMAAR

uitziet. Met een watervast etiket wordt de eigen naam geplaatst op een van de duizenden kleine ruitjes van het oude raam, die na uitname kunnen worden opgehaald. Het uitzicht van die hoogte is heel bijzonder. We maken gebruik van de steiger die de eigenaar in 2022 plaatst voor de restauratie van de zuidgevel. Start: voorjaar 2022.

11.6. Totaal

Per activiteit wordt de opbrengst als percentage van de maximale mogelijkheden geraamd. In de praktijk zal die niet worden bereikt. Daarom wordt in het dekkingsplan uitgegaan van 70%.

De verwachte opbrengsten van de publieksactiviteiten en de werving bij sponsors, fondsen en subsidieverstrekkers zijn opgenomen in het dekkingsplan

¹ Carly Misset (archiefonderzoek 2013) p. 92.

² Beschrijving van 't groote glas in 't noorder kruijs van de Alkmaarse Lourenskerk, *Aantekeningen van de heer Adriaan Westphaling*, pp. 1197 en 1206. Regionaal Archief, inv. nr. 2646/1193.

³ Misset (archiefonderzoek 2013), p. 56-57.